

Indledningen er redigeret af Krista Stinne Greve Rasmussen og Kirsten Vad

Tilsyn ved ph.d. Jens Rasmussen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til “Nytaars-Nat, (en Drøm)”

ved Jon Tafdrup

Indhold

- 1 Baggrund
- 2 Danne-Virke og Grundtvig
- 3 Digtet
  - 3.1 Første del
  - 3.2 Anden del
- 4 Hvad har dog den drøm at betyde? - nogle fortolkningsbud
- 5 Modtagelse
- 6 Anvendt litteratur

1 Baggrund

Det lange digt “Nytaars-Nat, (en Drøm)” udkom den 27. maj 1817 i fjerde og sidste hæfte af *Danne-Virke*, bind 2. Digtet falder i to dele. Den første del består af 172 verslinjer i seks afsnit af varierende længde, mens anden del udgøres af 89 femlinjede strofer med krydsrim og et fast omkvæd.

I første del er Rosenborg slot på afstand genstand for digterens drømmesyner. Grundtvig boede på denne tid i Kronprinsessegade 402 i København, hvorfra han rent faktisk havde udsigt til slottet og parken. I digtets anden del skifter fokus. Digteren følger, med allusion til juleevangeliet, en lysende stjerne og begiver sig fra sit hjem gennem parken og ind på slottet for at overvære og deltage i dåben af et drengebarn, i hvis øjne Danmarks fremtidige glæde skues (strofe 21).

Ud over den selvbiografiske situation med udsynet til Rosenborg synes der at være enighed om, at digteren Jens Baggesen indirekte har været inspirationskilde til “Nytaars-Nat”. Baggesen opfattede i hvert fald selv Grundtvigs digt som en reaktion

på versfortællingen *Drømmen i Kronprindsessegaden No. 390, Natten før den 28de October* fra 1815 (Baggesen 1815; jf. Lundgreen-Nielsen 1980, s. 731, og Henriksen 1971, s. 44). Denne fortælling havde indledt den såkaldte Valhalla-leg, en polemisk strid mellem Baggesen og Grundtvig, der sluttede i sommeren 1816 (læs mere om striden i [indledningen til "Rimelige Strøe-Tanker m.fl."](#), Ravn 2014). Også Baggesen havde taget udgangspunkt i sin virkelige bopæl, som titlen nævner. De to digtere boede således ganske tæt på hinanden og havde for nyligt offentligt krydset klinger.

Det vides ikke med sikkerhed, hvornår Grundtvig affattede "Nytaars-Nat", og der er intet manuskriptmateriale at forholde sig til. Det er en mulighed, at digtet velsagtens er et virkeligt nytårsdigt (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 731), og årsskiftet 1816-1817 er blevet foreslået som tidspunktet for digtets tilblivelse (Nielsen 1990, s. 255).

2 Danne-Virke og Grundtvig

Tidsskriftet *Danne-Virke* udgav og skrev Grundtvig i årene 1816-1819. Det blev i alt til fire bind à fire hæfter. Hvert bind var forsynet med en fortale, der fulgte med sidste hæfte af årgangen. Således findes i dette hæfte en fortale dateret den 13. maj, hvor Grundtvig resigneret bemærker, at tidsskriftet har fået flere købere med andet bind (1817b, s. III), men samtidig beklager han sig over, at han i 10 år generelt er blevet misforstået i Danmark på trods af, at hans anstrengelser kun er gået i én retning, nemlig opofrelsen af alle hensyn for sandheden (s. VI). En mindre standhaftig forfatter kunne lade sig friste til at nedlægge hele sin skribentvirksomhed, men Grundtvig vil, som Herder, nu skrive for de døde, der skal returnere i fremtiden (s. VI; Lundgreen-Nielsen 1980, s. 716; Jensen 1995, s. 384).

Når Grundtvig trods alt fastholder sin forfattervirksomhed, er begrundelsen, at han finder vederkvægelser i det, som andre kritiserer for at være "cras og bogstavelig Christendom" (Grundtvig 1817b, s. VI f.).

Hensigten med *Danne-Virke* var fra Grundtvigs side at skabe et åndeligt dansk forsvarsværk, der kunne stå fast mod oplysningstidens påvirkninger sydfra. Han stiller sig i tidsskriftet kritisk over for den tyske idealisme, materialismen og den i hans øjne tiltagende ateisme og fornuftstro. Flemming Lundgreen-Nielsen har givet en alsidig karakteristik af tidsskriftets indhold (1980, s. 850-856).

Grundvolden for tidsskriftet er Jesus Kristus, som også er fundamentet for kirken og kristendommen og dermed for historien. Grundtvig formulerer senere en begrundelse herfor i fortalen til *Danne-Virkes* tredje bind:

thi det var jo umuligt, at en Lærdom der aabenbarer Guds Forhold til Verden og Mennesket, Menneskets Bestemmelse, og Maaden, hvorpaa samme ene kan opnaaes, at den Lærdom kunde være sand, uden at finde sin Stadfæstelse overalt i Verden og Mennesket ∴ i alt Timeligt (1817c, s. X).

Det timelige aspekt af menneskets tilværelse, historien, var i denne periode af største betydning for Grundtvig både som digter og historiker. I foråret 1817 står han over for udgivelsen af den digre *Udsigt over Verdens-Krøniken fornemmelig i det Lutherske Tidsrum* (1817) og er desuden i gang med sine oversættelser af Saxo, Snorre og det

angelsaksiske kvad om Bjovulf. Han er dog placeret i periferien af det københavnske åndsliv på grund af sin kritiske og bedrevidende natur og stærke luthersk-ortodokse bibeltro. Han havde ikke haft held til at opnå fast gejstligt embede, og ansøgningerne om historieprofessorater i Kristiania og København var ikke blevet imødekommet. I erkendelse af den manglende tilslutning til hans kirkelige forkyndelse havde han anden juledag i Frederiksberg Kirke tilmed bekendtgjort, at han helt ville trække sig fra sin ulønnede præstegerning (Scharling 1947, s. 198)

Indholdet i *Danne-Virke* er af skiftende karakter. I sin beskrivelse af indholdet anvender Grundtvig et organisk billedsprog, hvor bidragene inddeles i to grene, den ene frugtbærende (prosaafhandlingerne), den anden med blomster og blade (digte, folkeviser, ordsprog, oversættelser og litteraturhistoriske meddelelser) (Grundtvig 1816, s. XII). "Nytaars-Nat" falder selvsagt i sidste afdeling.

3 Digtet

I det følgende gives en kort gennemgang af digtet. En mere tekstnær kan læses i litteraturhistorikeren Flemming Lundgreen-Nielsens afhandling, *Det handlende ord* (1980, s. 727-731).

3.1 Første del

To drømmesyner udgør digtets første del: et indledende hedensk og til slut mareridtsagtigt, som digteren ikke magter at fastholde (afsnit 1-4), og et håbefuldt kristent, hvis afslutning muliggør digterens bevægelse fra hjemmet i Kronprinsessegade, gennem parken og ind på Rosenborg Slot i den efterfølgende strofiske fremstilling (afsnit 5-6).

Usikkerheden er gennemgående i de fire første afsnit. Digteren betvivler sine sanser, mens han forsøger at beskrive sine syner. I de to første afsnits 34 verslinjer gentages udbruddene "Hvad seer jeg!" tre gange (vers 1, 9 og 21) og spørgsmålet "Hvad er det i Morgen?" ligeledes tre gange (vers 4, 20 og 34). Den natlige vision tændes indledningsvis af mildt strålelys på borgen og sødt klingende musik. En række overnaturlige hændelser udspiller sig, hvor stjerner springer ud på vinterens træer, der danser i natten (vers 11-14). I næste afsnit afsløres det, at synet gælder Rosenborg, hvis port står åben (vers 28); en fest er under forberedelse, hvis sammenhæng digteren ikke kan udgrunde (vers 29 f.).

I tredje afsnit samler en række fornemme gestalter sig, gamle danske helte med dannebrogordenen på brystet (vers 35-48). Endnu en gang må digteren udbryde "Hvad skal det betyde" (vers 47). Han tænker på et gammelt angelsaksisk sagn om kong Skjold, som stod op af graven med sin krigere (vers 55-60). Lundgreen-Nielsen har i sin gennemgang af digtet ikke kunnet lokalisere ophavet til denne myte og tolker på den baggrund billedet som Grundtvigs selvopgør med danmarkshistorien i takt med, at hændelserne i det følgende afsnit af digtet udspiller sig (1980, s. 728). Afsnit tre afrundes med en spådom om sorg og mord (vers 66 f.).

I det lange afsnit fire går digterens drømmesyn til grunde. I porten til borgen står en

dansk konge på vagt (vers 75 f.), mens krigerne fra det foregående afsnit hastigt nærmer sig klar til slag (vers 78-81). Med skræmt forventning imødeser digteren slagets udgang, men med ét forsvinder lyset og klangen (vers 90 f.), stjernen på himlen er slukket (vers 103-107). Det går op for digteren, at synerne var falske. At det "Speil af de henfarne Dage" (vers 121), som hidtil har været hans trøst, ikke længere bringer fryd og stemme til hans digtning (vers 124 f.)

Et nyt syn afløser imidlertid det foregående i femte afsnit, noget "toner nu atter saa sødt!" (vers 132). Lyset breder sig til digterens udtalte jubel fra en stjerne, der som en sol står op i vest (vers 142), og engle, der bydes ned til dans (vers 138). Lundgreen-Nielsen betegner denne nye vision som en lokalkøbenhavnsk version af juleevangeliet med henvisning til Betlehemsstjernen (Matt 2,1-9) og englene, som mødte hyrderne på marken (Luk 2,9-14; Lundgreen-Nielsen 1980, s. 728). Den nye vision lover genopstandelse, hvor "Sig hæver paa Vinge, / Hvad nys var som dødt" (vers 151 f.). Digteren, altså Grundtvig, kan ikke længere blot betragte sceneriet på afstand, men finder sin præstekjole frem af kisten og beder den, med en henvisning til sin egen virkelige situation, at overkomme sin sorg (vers 157 f.). Grundtvig havde jo i 1815 besluttet ikke længere at prædike i de københavnske kirker. Med præstekjolen på begiver han sig på vej mod slottet sikker på, at han vil blive budt velkommen (vers 170-172).

3.2 Anden del

I en mere optimistisk tone overgår digtet til en fast strofisk form. Med en parafrase over vægterverset om Jesu fødsel, "Det var ved Midnats-Tide", videreføres billedet fra juleevangeliet (strofe 1; Lundgreen-Nielsen 1980, s. 729). Der er dog stadig ikke tale om et forklarelsens lys, som digteren nu understreger med det faste omkvæd: "Hvad har dog den Drøm at betyde!" Med "*Bog og Minde*" under armen passerer digteren slotsvagten (strofe 4) og de ni piger med tre himmelblå løver (strofe 6). Pigerne inviterer ham ind for at se den nyfødte, dronning Thyras yngste søn (strofe 8). Digteren går som "Præst til Kirke", mens løverne ligger som lam, et bevis på hans rene kristelige intention (strofe 10).

Indenfor sidder helteskikkelser på række, og i salen findes både kirkekor og trone (strofe 11-13). Foran trone og alter står Christian 4. i al sin væld (strofe 14 f.). Her opdager digteren, i en kreds af danske kvinder, en vugge i form af en kærmindeflettet kurv (strofe 16). Deri ligger spædbarnet, i hvis øjne "Danmarks Glæde" tindrer, mens moderen, dronning Thyra, "En alderstegen Frue", kigger moderglad ned (strofe 19-21).

Christian 4. tager nu vuggen, bærer den til døbefonten (strofe 22), og i det følgende døbes barnet af biskopperne Balle og Kingo og får navnet Christjan-Frode (strofe 30). I en lang procession træder derefter en række skikkelser og konger fra danmark- og sagnhistorien en efter en frem og ofrer det bedste, de har frembragt, til barnet i en lignelse til de østerlandske vismænd julenat. Under denne handling står digteren tavst beskuende (strofe 35-66; jf. Lundgreen-Nielsen 1980, s. 729).

Biskop Balle retter nu sin opmærksomhed mod digteren, der står med tårer på

kinderne, da han ingenting har frembragt eller ejer, som udgør en værdig gave; han har kun “dunkle, brudte Minder” (strofe 68). Men biskoppen trøster med, at gråden også er en gave, hvis blot den omsættes til skildringer af historien (strofe 71). Udstyret med pen og Frode Fredegods ring anvises digteren herefter en plads ved skrivebordet ved trappen til kirkekoret (strofe 74). Her kan han fortsætte sine historieskrivning, hvilket opmuntrer digteren i en grad, så “Det var som jeg fik Vinger, / Og Dødt stod op igjen” (strofe 75).

I den afsluttende sekvens henvender en dejlig pige sig til digteren og skænker ham et hjerte af rav. Hun gengiver digterens stræbsomme bejlen efter sandheden, og roser ham for ikke at lade sig forblinde af “Tant i Tidens Haand” (strofe 83) og for at dele med de lærde “Ei Blændværk, Brask og Bram” (strofe 84). Hjertet er et spejl, der hjælper til at fastholde synerne om historien (strofe 85 f.). Hun opfordrer digteren straks at nedskrive “de klare Minder, / Med Kraft paa Pergament” (strofe 87), inden hun i næstsidste strofe forsvinder som “Aften-Rødens Glands”. Digteren vågner nu sluttelig fra sin drøm hjemme hos sig selv, efterladt i sorg stirrende på borgen og “Stjernen i det Blaa” (strofe 89).

4 Hvad har dog den drøm at betyde? - nogle fortolkningsbud

Forskningen har indsat “Nytaars-nat, (en Drøm)” i forskellige fortolkningsmæssige sammenhænge. Grundlæggende mener Lundgreen-Nielsen, at digtet er et udtryk for Grundtvigs uformåenhed som både skjald og historiker. Han lægger vægt på den gennemgående stemning af sorg, som ikke ændres afgørende gennem digtet. Om digterens hjerte noterer han, at det er “dødt og koldt (v. 7-8), sukker uden håb mod det høje (v. 96-97), lukker sig (v. 130-131)”. Selv den trøstende vision i den strofiske del “mistror drømmeren, hvad han sprogligt udtrykker i flimrende sammenligninger med et usikkert ‘som’ [...], og i det 89 gange gentagende omkvæd”. I den afsluttende strofe kan den stive stirren udtrykke digterens fastlåste situation: “Han véd, at trøsten mod sorgen burde være at hente i historien, men betvivler bærekraften i sin viden”. En mulig årsag kunne være, at Grundtvig ved sin opvågnen husker, at han efter egen beslutning ikke længere har ret til at bære præstekjolen, som er den, der sikrer ham adgang til Rosenborgvisionen (1980, s. 730).

Teolog Vilhelm Nielsen gjorde i 1990 et forsøg på at kæde digtet sammen med “Paaske-Lilien”, som var det foregående digt i pågældende hæfte af *Danne-Virke* ([digtet kan læses her](#)). Selvom den omvendte rækkefølge taler imod, og sammenhængen måske ikke er indlysende nødvendig, kan “Paaske-Lilien” læses som et svar på de spørgsmål, der ligger bag “Nytaars-Nat”. Med denne fortolkning møder læseren den vågne og bevidste Grundtvig i “Paaske-Lilien” modsat “Nytaars-Nats” udtrykkelige drøm (1990, s. 255). Sammenhængen finder Nielsen i nogle påfaldende enkeltheder. I afslutningen af “Paaske-Lilien” hedder det fx i epilodigtets anden strofe: “Bort med Klage, bort med Sorg! / Hæv dig høit, du Rosenborg, / Som skal huse Sagas Døde, / I en Paaske-Morgen-Røde!” (Grundtvig 1817a, s. 323). Det er besyngelsen af Rosenborg, som skal huse historien (“Sagas Døde”), der her er det klare og bevidste modstykke til drømmevisionen. Et andet spor på den omvendte forbindelse er pigen sidst i “Nytaars-Nat”, som trøster digteren med ordene: “Du

beiled til den Kierte, / Som lyser op af Muld [...] Du beiled til den Sommer, / som under Sneen laae” (strofe 81 f.). I dette billede med sneen som et dække over kerten, mulden og sommeren, ser Nielsen en forudanelse om påskeliljebilledet, som Grundtvig altså ikke endnu havde udviklet (Nielsen 1990, s. 258).

Steffen Birk Hansen anskuede i 1973 “Nytaars-Nats” første del som to forskellige indledninger til synet i den strofiske del. I den første indledning, som afsluttes med visionens sammenbrud ved udgangen af fjerde afsnit (vers 128), udtrykkes digterens forcerede omklamring af historien, som derved ikke kan materialisere sig i blivende syner. Digteren synes mere begejstret for at fremmane synerne, jf. det gentagende “Hvad seer jeg” (vers 1, 9, 21 og 69) og “Hvad seer du, mit Øie!” (vers 25), end at hengive sig til dem. I de to sidste afsnit opgiver digteren sin egen billeddannelse, det bevidste forsøg på at forbinde sig med historiens væsen. Først når digteren opgiver denne stræben, kan synerne flyde frit igennem ham. Birk Hansen betegner de to tilstande som et agens-patiens-forhold, altså digteren som handlende agent modsat digteren som passiv beskuer. I den sidste tilstand træder digteren ind i den sande historie, hvorved digtet tolkes som Grundtvigs afsked med et tidligere historiesyn (Birk Hansen 1973, s. 55 f.).

Sidste behandling, som her kort skal berøres, er litteraturforskeren Aage Henriksens fra 1971. Hans udgangspunkt er forholdet mellem Baggesen og Grundtvig, som både “Paaske-Lilien” og “Nytaars-Nat” er et udtryk for. Det sidste karakteriserer han som et digt, “hvori de to digtere på den inderligste måde blander kort og blod og sjæl” (1971, s. 44). I de fire første afsnit af digtets første del (vers 1-128), synes hos Henriksen at udspille sig en drømmekonflikt mellem de to forfattere. Han tolker heltene, som søger mod slottet, som Grundtvigs Danmark, mens Baggesens erotiske Danmark har til huse indenfor slottets mure. At heltene vil lægge slottet øde, ser Henriksen som udtryk for, at digteren, Grundtvig, er blevet bedraget af sin dybeste længsel: “I denne sorg og gru slukker lys og bevidsthed, og det hemmelighedsfulde øjeblik, hvor de to store drømmemestres attrå, fædrener og kvindernes verden, smelter sammen, er forbi” (1971, s. 46). Den tætte forbindelse mellem Grundtvig og Baggesen udfoldes yderligere af Henriksen, der som begrundelse bl.a. angiver, at Baggesen selv havde læst “Nytaars-Nat” som en drøm om “min Sang”, altså som en replik til *Drømmen i Kronprindsessegaden No. 390* (1971, s. 48).

5 Modtagelse

Som de fleste numre af *Danne-Virke* blev hæftet med “Nytaars-Nat, (en Drøm)” ikke anmeldt i samtiden (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 699). Som Grundtvig noterede i fortalen til bind 2, så har han nok haft læsere (1817b, s. III), men altså få eller ingen, som fandt tiden værd at kommentere offentligt på udgivelserne efter tidsskriftets første bind. Digtet blev ikke optrykt i Grundtvigs levetid.

6 Anvendt litteratur

- Baggesen, Jens (1815) *Drømmen i Kronprindsessegaden No. 390, Natten før den 28de October. En dansk Fortælling. Af Salig Baggesen.*

København.

- Birk Hansen, Steffen (1973) "Grundtvigs 'Saga' og Danmarks Saga" i *Kredsen*, nr. 2, udg. Svend Andersen m.fl., s. 45-62. Kolding.
- Grundtvig, N.F.S. (1816) "Fortale" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1. s. XI-XIV. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1817a) "Paaske-Lilien" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 2. s. 291-325. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1817b) "Fortale" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 2. s. III-X. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1817c) "Fortale" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 3, s. IX-XIV. København.
- Henriksen, Aage (1971) "Grundtvig og Baggesen. En litterær anekdote" i *Gotisk tid. Fire litterære afhandlinger*, s. 9-75. København.
- Jensen, Jørgen I. (1995) *Den fjerne kirke. Mellem kultur og religiøsitet*. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*. København.
- Nielsen, Vilhelm (1990) "Omkring Grundtvigs 'Paaske-Lillien'" i *Dansk Udsyn*, s. 253-268. København.
- Ravn, Kim Steen (2014, opdat. 2021) "Indledning til Rimelige Strøe-Tanker ved Kalundborgs i Livet vel meriterede Stads-Satyrikus Jens Baggesens Gray, Gaade-Giætningen (Til Baggesen.), Om Baggesen, Om Baggesen og om mig og Gaade-Giætningen" i *Grundtvigs Værker*, udg. af Center for Grundtvigforskning ved Aarhus Universitet (www.grundtvigsværker.dk).
- Scharling, C.I. (1947) *Grundtvig og Romantiken belyst ved Grundtvigs Forhold til Schelling*. København.